

ännu så sent som 1457, ger gravskriften G 55 Hemse k:a exempel på, men då konsekvent för båda kalenderrunorna. Samma är förhållandet i G 158 och G 182. Läsningen **t ir** »t är» är också formellt möjlig men avviker från den brukliga dateringsformeln med pret.-form av verbet, som finns i flera av de gotländska runinskrifterna (t. ex. G 70: **tauar** : **f** : **sunudahr** · **ök** : **l** : **brim** : **i** : **fiurtando** : **rado** : **i** **tafone** = 1514). Det är alltså svårt att ge klart företräde åt en av dessa båda tolkningar, allra helst som **k**-runan inte benämnts fastän utrymme funnits; möjligen är dålig planering orsaken till att ristaren kan ha varit inkonsekvent. Jag är nog mest benägen att biträda Säves, Pippings och v. Friesens uppfattning om runföljden som *Tyr*.

Här aktualiseras ett annat problem, som hör samman med runinskriften på klockan i grannkyrkan Hejde, G 172. Denna klocka har ett gjutarmärke snarlikt det på Sandaklockan, och klockexpertisen ser de två gjutarna, som nämner sig vid namn på Hejde-klockan, Ingemar och Olav, som upphovsmän också till Sandaklockan. Mats Åmark säger t. o. m. om Sandaklockans text: »Denna synes vara en direkt fortsättning av Hejde-klockans inskrift och vore utan denna oförståelig.» Visserligen en överdrift, båda klockorna har fristående texter. Men att ett samband föreligger mellan dessa båda Gotlands enda runklockor, är ställt utom tvivel. De kan som L. M. Holmbäck (a. a. s. 61) tänkt sig ha varit avsedda för samma kyrka men av nu okänd anledning skilts åt och hamnat, den ena i Sanda, den andra i Hejde. Bedömningen försvåras av att slutet av Hejde-klockans inskrift är ortografiskt bristfälligt och därmed något problematiskt.

Bjästavs, Sanda sn

Följande notis av P. A. Säve i Gotländska samlingar IV (hs R623:4 i UUB), s. 47 (i en förteckning över fornsaker på Gotland, som Säve känner till) har icke kunnat styrkas: »59. Sanda: Runsten(?), inlagd i en spis (vid Bjästa), den jag ej fann.» Möjligen avses ett fragment av G 188, avtecknat av J. H. Wallman 1833 i Båtels gästgivargård, Mästerby sn, fig. 49.

Botvide, Sanda sn, se G 187

185. Lekarve, Sanda sn. Nu i Statens Historiska Museum

Pl. 39

Litteratur: F212. S. Söderberg, Anteckningar [början av 1890-talet] (i Runor 8, ATA); SHM inv.bil. 9504; O. v. Friesen, Anteckningar 1934 (UUB), s. 177.

Äldre avbildning: Söderberg, skiss av ristningarna i a. a.

Bryne av skiffer. Förvaras i Statens Historiska Museum, inv.nr 9504.

Föremålet förvärvades 1894 för 5 kronor. Det hade enligt museets huvudliggare tillvaratagits »af Johan Pettersson, Lekarve», S. Söderberg tillägger »i Hogselåker vid gården» [Lekarve]. En åker som än i dag har detta namn ligger mycket riktigt på mark tillhörig Lekarve 2:1, 300 m Ö om gården, ca 2,5 km i nordvästlig riktning från Sanda kyrka och 4 km Ö om Västergarns kyrka. I övrigt är fyndomständigheterna inte kända.

Brynet är firsidigt, längden 34 cm, största genomskärningen 3×2,5 cm. På mitten av två angränsande sidor finns runliknande tecken ristade. På den ena sidan står fem tecken med utseende av **ny - hr**. Det andra tecknet i ordningen liknar en svensk-norsk **u**-runa med mycket lågt ansatt bistav (av samma typ som i G 186 och 187), det tredje är en huvudstav med en från basen snett uppåt höger riktad bistav, tecknet erinrar om en stupad **t**-runa med ensidig bistav; bistaven kan möjligen vara en oavsiktlig repa, som följer stenens naturliga struktur. På den andra sidan finns ett diffust antal tecken, av vilka intet är säkert identifierbart. Inskrifterna har sinsemellan olika karaktär, den förstnämnda är utförd med ett spetsigt

instrument, har samma höjd som slipyntans bredd, den senare har ristats med ett trubbigare, höjden är bara ca 5 mm.

Det är ingen tvekan om att ristningarna är avsiktligt tillkomna, men inskrifterna ger ingen mening. Söderberg har ingen kommentar att ge, han har inte ifrågasatt deras äkthet, men O. v. Friesen, som undersökte föremålet 1934, anmärker i sin redogörelse för granskningen: »Måne moderna ristningar?» Hans fråga är befogad. Redan runtecknens former inger betänkligheter. Dessutom är patinan inte densamma i runtecknen som i andra, ofrivilliga skåror, ristningen verkar betydligt färskare. Sannolikt är ristningen därför klotter av sentida ursprung, även om åldern är oviss.

186 och 187. Stenhuse, Sanda sn. 187 nu vid Botvide

Pl. 40

Litteratur: F211, W(39), 114 (G 187). P. A. Säve, *Gotländska samlingar V* (hs R623:5 i UUB), s. 795, Gutaord XIII (hs R625:12 i UUB), s. 45; H. Pipping, *Runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna* (1901), s. 44, 64f.; H. Hansson, *Anteckning 12.7.1910* (Inventeringsanteckningsbok V, ATA); O. v. Friesen, *Anteckningar 1923* (i UUB), s. 103 (G 187).

Äldre avbildningar: P. A. Säve, teckningar i a.aa.; Pipping, avgjutning av G 186 (SHM inv.nr 22.018); J. W. Hamner o. O. v. Friesen foto 1923 (G 187; ATA); I. Anderson o. E. Wessén foto 1961 (G 187; ATA); G. Svahnström, 2 foton 1975 (G 187; ATA).

Två stenar med runinskrifter, tidigast observerade som dörrposter i ett hus vid Stenhuse. Nu ligger den ena, G 187, som trappsten vid köksingången till Botvide 1:24 (»Kristianssons gård», nu ödegård) 250 m VNV om Sanda kyrka. Den andra är borta.

I P. A. Säves *Gotländska samlingar V*, s. 795, finner man de första notiserna (från 1870-talet) om stenarna och deras inskrifter: »1. *Run-ord*, 5½ tum långt (å östra dörrpost-stenen, som är 2 aln. 10 tum hög); vid Stenhuse i Sanda (O. L:s part), d. 14 Maj 1878 (=FRIPUINIR. G. Stephens;) – 2. *Run-ord*, 7½ tum långt (å vestra dörrpost-stenen, som är 1 aln 9 tum bred o. 12 tum tjock) samt 1 aln bred i öfre änden (=RUPORSI. G. Stephens uti svar till S... d. 20.5.78).» Måtten på nr 2 är felaktigt renskrivna av Säve, borde vara: 2 aln. 9 tum hög, 12 tum tjock, 1 aln bred. Säve har också förväxlat ord och dörrposter i numrering och väderstreck, så att det nu är omöjligt att bestämma posternas inbördes läge. Till beskrivningen svarar också ett par skissartade teckningar av båda inskrifterna i Gutaord XIII (fig. 45). G. Stephens' skriftliga uttalande 1878 har jag inte funnit.

År 1900 är stenarna åter aktuella. I sitt arbete *Runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna* (1901), s. 65, skriver H. Pipping: »Stenhuse-stenarna hafva stått som dörrpost-stenar vid ingången till ett hus från 1600-talet, hörande till Stenhuse gård i Sanda socken. Huset refs sommaren 1900. Kort efteråt begaf jag mig i sällskap med kand. [O. V.] Wennersten för att leta efter stenarna. Den ena anträffades liggande på en bakgård (hos Wetterlunds, Stenhuse gårds mark). Den andra låg som trappsten vid Botvide gård (Kristianssons) invid Sanda station.» På de båda stenarnas runinskrifter praktiserade Pipping en »ny metod för kopiering af runinskrifter» genom en gjuteritekniker på tidningen *Gotlands Allehanda*. Avgjutningen i stilmetall av den nu förlorade G 186 lyckades och skänktes till Statens Historiska Museum (inv.nr 22.018), den av Botvidestenen misslyckades däremot. 1910 (12.7) kunde fortfarande båda stenarna lokaliseras, enligt Hans Hanssons fältprotokoll från fornminnesinventering i Sanda socken: »N:o 20a. Runsten (en av Stenhusestenarna – den som av Pipping uppgives finnas hos Wetterlund) vid K. Jakobsson Stenhuse, såsom stödsten under kökstrappan (av trä) runskriften en rad ligger uppåt vid trappans S kant o. skyddas av nedersta trätrappsteget. Omöjligt komma åt att läsa. b. Den andra ligger vid Botvide kökstrappa.» Den 21 juli 1923 granskades G 187 av O. v. Friesen »på en trappsten till köket i Kristianssons gård i Botvida, för ca 20 år sen hemtad från Stenhuset, ett gammalt nu rivet stenhús s. om kkan v. om landsvägen, vid gården med samma namn. Stenen har setat i en dörrpost i stenhuset [upp-